

Nederland, de NAVO en Kosovo

Begin dit jaar maakte het Atlantisch Bondgenootschap zich op om op feestelijke wijze de ondertekening van het verdrag van Washington, op 4 april 1949, te vieren. Onder de kop 'Vijftig jaar NAVO. Toen, nu en hoe verder?' wijdde de *Militaire Spectator* een themanummer aan het Bondgenootschap dat sinds 1949 de hoeksteen is van het Nederlands veiligheidsbeleid. Bij het uitkomen van het nummer lag in Brussel en de hoofdsteden van de lidstaten de champagne alweer in de kelder, was de militaire muziek afbesteld en werd iedere gedachte aan het tentoonspreiden van trots over het bereikte op de achtergrond gedrongen door de NAVO-interventie in het drama in en rond Kosovo. Zelfs de aanvaarding van een nieuw Strategisch Concept mocht zich maar heel even in een brede belangstelling verheugen. Hoe grillig en lastig voorspelbaar de toekomst is, kan nauwelijks beter geïllustreerd worden. Het kan verkeren, om met Vader Cats te spreken.

Na 78 dagen van escalerend wapengeweld heeft het Bondgenootschap onder de bezielende leiding van haar hoogste ambtenaar, secretaris-generaal Javier Solana, de Servische president Milosevic tot de aftocht uit Kosovo gedwongen. Alle retoriek ten spijt, is dit voor hem een vernederende gang, te meer daar Kosovo in het

Servische gedachtegoed een bijzondere plaats inneemt en aldus een machtsbron voor de Servische dictator heeft gevormd. Toch kijken we, nu al, met gemengde gevoelens op het conflict om Kosovo terug.

Natuurlijk, het Bondgenootschap heeft tijdens de crisis om Kosovo van vitaliteit blijk gegeven. Toen puntje bij paaltje kwam, bleek de politieke cohesie groot genoeg om met een afgewogen pakket van diplomatieke, economische en militaire maatregelen een einde te maken aan het brute Servische optreden. Ook de slag om het thuisfront – de publieke opinie in de lidstaten – is duidelijk in het voordeel van de NAVO beslecht. Hoewel de media enkele blunders zoals de 'vergissing' met de Chinese ambassade breed uitmaten, bleek het begrip voor deze vormen van *friction of war* groter dan verwacht. De dagelijkse beelden van het menselijk leed van eenvoudige mannen, vrouwen en kinderen in Kosovo en de verhalen over de gruweldaden, begaan uit naam van Milosevic, zorgden ook in ons land voor een brede publieke steun. NAVO-woordvoerder Jamie Shea werd een vertrouwde verschijning in de huiskamers en deze ideale schoonzoen wist met zijn one-liners veel kijkers bij de les te houden. Toch was het, zelfs op dit punt, niet in alle opzichten botertje aan de boom. De Nederlandse bewindslieden Kok, Van Aartsen en De Grave hebben – zeker in vergelijking met hun ambtgenoten in Londen, Parijs en Bonn – een opvallend *low profile* getoond waar het de onderbouwing van de inzet van de Nederlandse krijgsmacht betrof. Het kabinet zou er goed aan doen zich hierover nog eens te beraden. De bevolking van een land dat, hoewel zelf op voet van vrede, meedoet aan een oorlog heeft er recht op dat haar politici hun verantwoordelijkheid nemen en deze verantwoordelijkheid bij herhaling gezicht geven. Dit is trouwens ook in het belang van de politici zelf.

Het lastigste deel van de operatie rond Kosovo staat ons overigens nog te wachten: de ontwapening van het uck, de uitschakeling van de gewapende criminelen en de bescherming van de bewoners, óók de achterblijvende Serven. Sinds mensenheugenis heerst in Kosovo het recht van de bloedwraak en dat is vandaag niet opgehouden. KFOR loopt dus grote kans nog lang met geweld te worden geconfronteerd, met alle lastige dilemma's en mogelijk verliezen van dien. Ook de wederopbouw lijkt geen zaak van maanden. Eerst nu wordt duidelijk hoezeer de

infrastructuur beschadigd is en het bestuur ontregeld. Nederlandse politici moeten het zich daarom nu al tot hun taak rekenen actief de publieke steun voor de operatie in Kosovo in stand te houden.

Ook in andere opzichten moet voor een overtrokken jubelstemming worden gewaakt. Kosovo lijkt te horen tot het soort successen waarvan men er niet te veel in zijn leven moet hebben. In de eerste plaats was er in maart 1999 een situatie ontstaan dat de NAVO op straffe van het verlies van haar geloofwaardigheid wel militair in moest grijpen. En toen dit gebeurde, bleek dat de lidstaten voor wat betreft de beoogde eindsituatie niet op één lijn zaten; een voor de uitvoerders van het militair geweld moeilijk te begrijpen situatie. Ten tweede bestaat de indruk dat met de totstandkoming van het Dayton-akkoord in het achterhoofd in een aantal hoofdsteden de verwachting leefde dat Servië onmiddellijk zou inbinden op het moment dat de NAVO de wapens zou doen spreken. Een ernstige inschattingsfout. Vervolgens bleek de Alliantie niet in staat om snel duidelijk te maken dat na A (de inzet van het luchtwapen) ook B (de inzet van grondtroepen) mogelijk was. Ook voor de diverse ministers van Buitenlandse Zaken heeft een oude les nog niets aan waarde ingeboet: leg bij een confrontatie nooit je achillespees bloot. Ten derde: de grootste en beslissende uitdaging ligt als gezegd nog in het verschiet. Met KFOR als veiligheidsparaplu ter plekke moet de internationale gemeenschap een structurele oplossing vinden voor de ingewikkelde situatie in Kosovo. Pas wanneer de oorlogsschade is hersteld, een democratische rechtsstaat is opgebouwd en eerbied voor elementaire mensenrechten bij alle inwoners tussen de oren zit, kan van een duurzaam succes van de internationale gemeenschap en de NAVO sprake zijn.

Dit laatste veronderstelt een langdurige politieke, militaire en economische betrokkenheid. De Nederlandse krijgsmacht moet zich derhalve voorbereiden op een langdurig verblijf op de Balkan. Het is immers gemakkelijker een oorlog te winnen dan om vrede te sluiten, zoals de Franse premier Clemenceau ooit snedig opmerkte. Daarbij komt dat de effecten van de oorlog op de landen in de regio ingrijpend zijn geweest. Het economisch hulpprogramma kan derhalve niet beperkt blijven tot Kosovo, maar zal zich tot die buurstaten moeten uitstrekken die ongewild de status van 'speler' kregen.

Generaal Wesley Clark lijkt zich met *Allied Force* een plaats in de militaire handboeken te hebben verworven. Hij heeft immers een complexe militaire operatie zonder eigen verliezen tot een goed einde gebracht. Maar het is een dubieus compliment, gezien de humanitaire catastrofe die zich tijdens het luchtoffensief in Kosovo, Albanië en Macedonië afspeelde. Zuiver militair gezien heeft de NAVO getoond haar mannetje te staan en de redactie betuigt haar respect aan de collegae die in de lucht en te velde onder moeilijke omstandigheden hun taken hebben uitgevoerd. Ook hier is het geluk niet volmaakt. Voor een bekend fenomeen dient gewaakt te worden: één zwaluw maakt nog geen zomer; een voorbeeld van succesvol optreden biedt geen garanties voor herhaling. De omstandigheden zullen steeds bepalend zijn. Dit laat onverlet dat de Koninklijke Luchtmacht een hoogwaardige bijdrage leverde. *Allied Force* heeft de sterke kanten van moderne luchtstrijdkrachten aangetoond: strategische mobiliteit en selectieve letaliteit; snelle machtsprojectie bij oplopende spanning. Deze lessen dienen nadrukkelijk bij de vaderlandse discussie over de toekomst van de krijgsmacht te worden ingebracht.

Voor overdrijving dient echter te worden gewaakt. De geallieerde luchtmacht alleen heeft Milosevic niet op de knieën gekregen. Dat is in niet mindere mate het resultaat van een complex samenspel van diplomatieke inspanningen, met name gericht op Moskou, en economische sanctiemaatregelen, de kwetsbaarheid van de Servische grondtroepen voor uck-acties alsmede van de dreiging van een grondoorlog. Bovendien bleek het luchtwapen niet in staat de oorspronkelijke politieke doelstelling – een eind maken aan de etnische zuiveringen en de vluchtelingenstromen – te realiseren. Dit laatste kan uiteindelijk alleen door eenheden op de grond geschieden. Ook voor de cruciale wederopbouwfase zijn laatstgenoemde eenheden (net als luchttransport) van vitaal belang.

Ten slotte. Binnen een vitaal Bondgenootschap heeft de Nederlandse krijgsmacht aangetoond een betrouwbare en professionele partner te zijn. De crisis in en rond Kosovo heeft het belang van het luchtwapen en de noodzaak van meer groen op de grond nog eens aangetoond. Het is verheugend dat aan het Binnenhof de bereidheid lijkt te bestaan om deze lessen serieus mee te nemen in de politieke discussie over de krijgsmacht van de toekomst.